

פרשת נשא – Сота, НАЗИР – БРАК, ВОЗДЕРЖАНИЕ

Сота:

סוטה: במדבר ה יב-טו (נשא): איש כי תשטה אשתו וכו' והביא איש את אשתו אל הכהן וגו' ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת¹

סוטה -לא לתן לבונה במנחת סוטה: במדבר ה טו (נשא): ולא יתן עליו לבונה²

המוציא שם רע על אשתו יקימנה לאשה לעולם: דברים כב יט (כי תצא): ולו תהיה לאשה³

שלא יוכל לשלחה כל ימיו: דברים כב יט (כי תצא): לא יוכל לשלחה כל ימיו⁴

Назир:

שלא ישתה יין: במדבר ו ג (נשא): מדין ושכר יזיר, חמץ יין ושכר לא ישתה, כל משרת ענבים לא ישתה⁵

שלא יאכל ענבים: במדבר ו ג (נשא): וענבים לחים וגו' לא ישתה⁶

שלא יאכל צמוקים: במדבר ו ג (נשא): וענבים (לחים) ויבשים לא יאכל⁷

שלא יאכל גרעיני ענבים: במדבר ו ד (נשא): מחרצנים וגו' לא יאכל⁸

שלא יאכל קליפת ענבים: במדבר ו ד (נשא): (מחרצנים) ועד זג לא יאכל⁹

שלא יגלח הנזיר שערו: במדבר ו ה (נשא): כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו¹⁰

שיגדל הנזיר שערו: במדבר ו ה (נשא): קדש יהיה גדל פרע שער ראשו¹¹

שלא יכנס הנזיר לאהל המת: במדבר ו ו (נשא): כל ימי נזירו לדי' על נפש מת לא יבא¹²

שלא יטמא הנזיר למת: במדבר ו ז (נשא): לאביו ולאמו ולאחיו ולאחתו לא יטמא בהם במתם, כי נזר אלוקיו על ראשו¹³

שיגלח הנזיר ויביא קרבניו: במדבר ו ט-יח (נשא): וגלח ראשו ביום טהרתו וגו' והביא כבש בן שנתו לאשם. וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו וגו' והקריב את קרבנו לדי' כבש בו שנתו תמים אחד לעלה, וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת, ואיל אחד תמים לשלמים וגו' וגלח הנזיר פתח אהל מועד¹⁴

¹חינוך מצוה שס"ה

²חינוך מצוה שס"ו

³חינוך מצוה תקנ"ג

⁴חינוך מצוה תקנ"ד

⁵חינוך מצוה שס"ח

⁶חינוך מצוה שס"ט

⁷חינוך מצוה ש"ע

⁸חינוך מצוה שע"א

⁹חינוך מצוה שע"ב

¹⁰חינוך מצוה שע"ג

¹¹חינוך מצוה שע"ד

¹²חינוך מצוה שע"ה

¹³חינוך מצוה שע"ו

¹⁴חינוך מצוה שע"ז

Сота – замужня женщина, подозреваемая в супружеской измене, и назир – человек, давший обет святости, представляют собой две противоположности.

Женщина-сота подвергается тягостному испытанию, в котором с помощью «горькой воды» – воды сота – определяется ее виновность или невиновность.

Не может быть ничего более отличного от соты, чем назир. Актом отказа от материальных удовольствий этого мира он создает для себя новую реальность, исполненную святости. Он должен быть, в сущности, святым человеком, полностью обособленным от любого вида чувственной страсти или нечистоты.

Тем не менее по истечении срока обета назир проходит процедуру искупления, принося жертву хатат, ибо он отказался от того, что велением Б-га было ему разрешено.

Заповедь о соте дает нам урок более мощный. Тора рассматривает ее грех как меила – термин, которым называется злоупотребление вещью, посвященной Храму, – поскольку ее влечение к мужчине должно быть направлено только на мужа. Но само это влечение, эта страсть – свята, она дана нам, чтобы побудить нас к созданию семьи – единицы еврейского народа.

Мудрецы говорят, что темы соты и назира расположены в Торе рядом, потому что тот, кто видит женщину-сота, может испытать влияние, которое уменьшит его собственную святость¹. Поразительно! Несмотря на то, что перед нами – опозоренная женщина, сама мысль, что кто-то, возможно, совершил такой поступок, делает его совершение более осуществимым и для кого-то другого. Бешт добавляет, что сам факт, что Всевышний поместил человека в ситуацию, где он увидел соту, – это признак, что данная сфера – его слабое место². Именно для того, чтобы противостоять этой слабости, а вовсе не из-за особых духовных устремлений, назир приносит свой обет³.

Как тема соты, так и тема назира входят в более широкий контекст нашей главы, объясняющей бней Исраэль, как сохранить святость народа, кдушат а-махане⁴.

Грех соты приносит такой вид нечистоты, очищение от которого требует вмешательства извне, участия лидеров еврейского народа, ибо эта тума вызвана глупостью, безрассудством, тем, что называется שטות⁵. (שטות означает заблуждение,

¹ רש"י ו' ב: למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין שהוא מביא לידי ניאוף (סוטה ב)

² מובא באור גדליהו עמוד קה

³ אור גדליהו עמוד קו: וזהו עיקר הנזירות שבאה לפרוש את האדם מהחטא וכמו שמובא בגמ' (נדרים ט:) בשמעון הצדיק שאמר לו הנזיר שהרגיש כי פחו עליו יצרו וביקש לטורדו מן העולם, ואמר לו שמעון הצדיק בני כמוך ירבו נזורי נזירות בישראל, וקרא עליו הפסוק נזיר להזיר לד' ופ' הר"ן שהיה נזירותו לשם שמים, וע"ש עוד מה שפירר הר"ן

Другие мэфаршим объясняют: сам факт, что он увидел такое событие, означает, что этот грех имеет какое-то отношение к его жизни.

⁴ אור גדליהו (ריש הפרשה): אחר שנפקדו כל אחד מישראל ... בפרשת במדבר ובהתחלת פרשה זו, באה התורה בציווי לשמור את קדושת המחנה, וזו היא הפרשה של שילוח הטמאים.

חזקוני ה' יב: כי תשטה אשתו - נסמכה פרשה זו לאותה של מעלה לפי שבשתיים כתיב מעילה.

⁵ ה' (יב) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל:

отход от принципов мироустройства¹, но чаще переводится как глупость, легкомыслие.) Эмоции, стремительно возникающие в таких ситуациях, настолько сильны, что человек (в данном случае – женщина וְאִשָּׁה) готовы рискнуть всей своей жизнью ради минутного удовольствия². Восстановить здесь здравомыслие может только вмешательство извне.

Что происходит в ситуации соты? Женщина пренебрегает прямым требованием мужа не уединяться с таким-то и таким-то конкретным человеком³. Неясным остается, было ли или нет совершенно прелюбодеяние. Для выяснения этого вопроса женщина-сота подвергается унижительной процедуре проверки по принципу мида ке-негед мида, который лежит в основе управления миром⁴. Она приносит мучную жертву из ячменя, пищи для скота, потому что отреклась от своего сехель (разума), без обычного добавления елея⁵, способного давать свет, и благовоний⁶; волосы ее распущены, одежда (по некоторым мнениям) надорвана. Все это происходит на глазах у множества

בכור שור ד"ה כי תשטה אשתו: נכתב בש"ן כי תנהג עצמה דרך שטות ולא כדרך בנות ישראל

רש"י ד"ה כי תשטה אשתו - שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות דכתיב כי תשטה וכתיב בו (משלי ז) נואף אשה חסר לב. ופשוטו של מקרא כי תשטה תט מדרכי צניעות ותחדש בעיניו כמו (שם ד) שטה מעליו ועבור (שם ז) אל ישט אל דרכיה לבד:

כלי יקר: ולולא מסתפינא לומר דבר חידוש אשר לא שערום ראשונים הייתי אומר, כי תשטה בטי"ת כמו תשתה בתי"ו כי ט' מתחלפת בתי"ו באותיות דטלנ"ת וכן פירש"י סוף פר' מקץ (מד טז) בפסוק ומה נצטדק. שטי"ת זו במקום תי"ו וכן לשון תועה. בכל המקרא בתי"ו, ובלשון רז"ל טועה בטי"ת, כאילו אמר כי תשתה אשתו יין ושכר המרגילים לערוה. ולדעת האומר שהוא לשון שטות היינו לפי שהיין יקח לב עד שאינו יודע להבדיל בין קודש לחול כמ"ש (ויקרא י ט-י) יין ושכר על תשת וגו':

סוטה ג ע"א: אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות

¹ ממעמקים, עמ' 75: שורש ענין השטות הוא להטות את האדם מתכלית הבריאה, ומהסדר שסידר הבורא יתברך בבריאה. בדומה, הדס "שוטה" נקרא כך, כיון שעליו נוטים מהסדר הראוי. וכן "עלה הלוף השוטה" המוזכר במשנה (שביעית ז א), הכוונה ללוף שעליו גדולים מהרגיל (שנות אליהו שם). כי זה מורה שענין השטות הוא חרוג מהסדר ומהמלך הרגיל ומסודר.

² ממעמקים, שם: ובכן קישרו חז"ל בין השטות מלשון סטיה (שהכתוב דובר על הסטיה מן הדרך) לבין השטות מלשון שוטה (כדרשתם ז"ל "אין המנאפים נואפים עד שתכנס בהם רוח שטות) ללמדנו בזאת שאדם מטבעו כבול למהלך המסודר של הבריאה ולסדר הראוי של הדברים. במצב זה לא יתכן שהוא יחטא בניאוף. ובכדי להכשיל את האדם בעבירה, נכנסת בו קודם רוח שטות, והיא מוציאה אותו מהמלך הישר והראוי, וגורמת לו לעשות מעשים שלא תואמים את המגמה התכליתית.

³Если муж делает такое предупреждение жене в присутствии двух свидетелей и имеется один свидетель, видевший потом акт прелюбодеяния, она запрещена мужу навсегда и горькая вода здесь помочь не может. Вода соты может помочь только в случае, когда есть доказательства, что женщина уединялась с мужчиной, о котором ее предупредили, но не свидетельство о самом факте измены.

⁴משנה מסכת סוטה פרק א (ז) במדה שאדם מודד, בה מודדין לו. היא קשטה את עצמה לעברה, המקום נולה. היא גלתה את עצמה לעברה, המקום גלה עליה. בירך התחילה בעברה תחלה ואחר כך הבטן, לפיכך תלקה הירך תחלה ואחר כך הבטן, ושאר כל הגוף לא פלט:

⁵ספר החינוך - מצוה שסו שלא ניתן שמן בקרבן סוטה, שנאמר [במדבר ה', ט"ו] והביא את קרבנה וגו' לא יצוק עליו שמן: משרשי המצוה, אמרו רבותינו זכרונם לברכה [מדרש רבה נשא ט', י"ג] כדי שלא יהיה קרבנה מהודר, שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחושך, ועשתה מעשה בהמה שנרבעת לכל, לפיכך מנחתה גרועה להיות שעורים... ואענה בו אני חלקי, כי השמן עליון על כל המשקין שהוא צף על כולו, ועתה הסוטה שקלקלה מעשיה ויסירה בעלה מגבירה ונתנה למטה בשפל ובזיון, אין ראוי להביא בקרבנה השמן הנכבד שהוא נכון לאורה ולגדולה למשחה בו המלכים והכהנים הגדולים. וכלל הענינים שנצטוו בהם לתקן מחשבת העושים במלאכה ולתת אל לבם כי המקולקל במעשיו כל דרכיו יבואו בחרפה ובבושת וכדי בזיון וקלס, ולטובים ייטיב ה' ושמחה וששון ויקר ישיגם:

⁶ספר החינוך - מצוה שסז שלא להשים לבונה בקרבן סוטה שנאמר [במדבר ה', ט"ו] ולא יתן עליו לבנה: משרשי המצוה כענין מה שכתבתי בשמן, כי הלבונה הידור בקרבן וריח טוב, ולכן אין ראוי לאשה החוטאת להדר קרבנה. ועוד אמרו זכרונם לברכה על זה [מדרש רבה נשא ט', י"ג] שהאמהות הכשרות והצנועות קרויות לבונה, שנאמר [שיר השירים ד', ו'] ואל גבעת הלבונה, וזו פירשה מדרכיהן:

женщин (а, возможно, и мужчин)¹. Затем она произносит «амен» на грозную клятву козла о том, что если она действительно виновна в прелюбодеянии, ее живот опухнет, когда она выпьет приготовленную для нее смесь².

Написанное на пергаменте Имя Всевышнего растворяют в жидкости, которую сода выпивает³. Это критический момент проверки, позволяющий достичь ожидаемой цели – получить ответ на вопрос.

Рамбам говорит: *Если денег у человека достает только на покупку либо субботних, либо ханукальных свечей, или на приобретение либо свечей для шабата, либо вина для кидуша, он должен предпочесть покупку субботних свечей, потому что [добавочный свет облегчает] шалом баит – и потому Имя Всевышнего [в случае соты] стирают [погружая пергамент в воду] ради достижения мира⁴.*

Разумеется, желательная цель – очистить имя женщины и вернуть ее мужу.

Смесь содержит землю, взятую у основания жертвенника⁵. Потому что из земли – *עפר מן האדמה* – было сотворено тело Первого человека, т.е. цель этого мира. (И действительно, это – исходная точка всего мира⁶.) Эта женщина дала повод думать, что сбилась с пути, что ее связь с жертвенником исказилась, и теперь он либо осудит ее, либо искупит⁷.

И вот разворачивается самый поразительный урок ашгаха пратит. Если женщина виновна, она умрет⁸. Она возвратится в прах, из которого изначально была создана⁹. Одновременно умирает *נאף* – таким же таинственным образом¹. Если

¹ רמב"ם הלכות סוטה פרק ג הל' ה: ומקבצין עליה קבוץ גדול של נשים שכל הנשים הנמצאות שם חייבות לראותה שני' (יחזקאל כ"ג מ"ח) ונוסרו כל הנשים וגו' וכל איש שיחפוץ לבא לראותה יבא ויראה והיא עומדת ביניהן בלא רדיד ובלא מטפחת אלא בבגדיה וכופח שעל ראשה כמו שהאשה בתוך ביתה:

² רמב"ם הלכות סוטה פרק ג הל' ז: ואחר כך משביעה הכהן בלשון שהיא מכרת ומודיעה בלשונה שלא גרם לה אלא קינוי וסתירה שקנה לה בעלה ונסתרה ואומר לה בלשון שהיא מכרת (במדבר ה' י"ט כ"ב) אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאררים האלה ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך יתן ד' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ד' את ירכך ונפלת ואת בטנך צבה ובאו המים המאררים האלה במעיד לצבות בטן ולנפיל ירך והיא אומרת אמן אמן בלשון שהיא מכרת ומודיעה שהבטן היא תלקה תחלה והירך בסוף כדי שלא להוציא לעז על המים:

³ רמב"ם, שם הל' ח: ואחר כך מביא מגילה של עור טהור כמו ספר תורה וכותב עליה בלשון הקדש בדיו שאין בו קלקנותו לשמה של אשה כמו הגט וכותב כל הדברים שהשביע אותה בהם אות באות ומלה במלה וכותב את השם ככתבו ...

⁴ רמב"ם הל' חנוכה פ' יד: היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם הנמחק לעשות שלום בין איש לאשתו גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר (משלי ג') דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום

⁵ במדבר ה (יז) ולקח הכהן מים קדשים בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים:

⁶ אמרו חז"ל, למה נקרא אבן שתייה? וענו שממנו הושתת העולם

⁷ בראשית רבה ב ז: עפר מן האדמה ... נטל עפרו ממקום שנאמר בו "מוזבא אדמה תעשה לי" (שמות כ), הלואי תהא לו כפרה ויוכל לעמוד

ובמעמקים, עמ' 77: משמעות הדברים, האדם נברא ממקום מסויים – מאותו עפר שעליו הוקם המקדש – כדי לקשר ולחבר אותו אל המקום שעל ידו תכלית העולם יצאת אל הפועל. תכלית הדבר היא, שהאדם ישתייך לאותו עפר שממנו נברא, וישאר על מקומו ובל יחטא. מאידך, כל חטא יש לו יציאה מאותו המקום שהוא נברא, ופרישה מאותה תכלית – המציגת על ידי העפר שממנו הוא נוצר.

⁸ רמב"ם, שם: ... ואם טמאה היא מיד פניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאה גידין גידין ... והן מוציאות אותה מעזרת נשים שהיא עומדת בה ובטנה צבה בתחלה ואחר כך תפול ירכה ותמות:

⁹ דברים רבה ט ט: מפני מה אמרה תורה הבא עפר לסוטה ... לא זכתה, תחזור לעפרה

женщина не виновна, она воссоединяется со своим мужем, которому до сих пор была запрещена, и получает благословение², помимо прочего, на легкие роды³. Земля, которую она выпила в воде, теперь становится ее силой – тем самым **עפר ואפר** Авраама-авину⁴. Хотя то, что она уединялась с посторонним мужчиной, ей никогда не прощается, теперь становится ясно, что эта женщина преодолела свое страстное желание пренебречь предупреждением мужа и вступить в незаконные отношения с посторонним мужчиной. В конце концов ее стойкость сохранила ей чистоту⁵.

Совсем другое дело – назир. В своем стремлении к святости он буквально создает для себя новые заповеди⁶, новую освященную реальность, близкую к уровню первосвященника, когда, подобно последнему, соблюдает запрет на осквернение от мертвого тела. Он – назир, а это слово, как говорит Ибн-Эзра, происходит от слова **נזר** – корона, венец, и здесь содержится сопоставление с уровнем святых пророков⁸. О нем сказано: **כי יפליא**, ибо он достигает уровня тайных, высших духовных сфер⁹.

Назир не стрижет волос, предоставляя им расти без ухода¹⁰ и показывая этим, что физическая красота не имеет для него никакой ценности¹¹ (тогда как царь – в точности наоборот – должен прибегать к услугам парикмахера ежедневно). Он отказывается от всех материальных удовольствий, включая вино и вообще все, что

¹ רמב"ם הלכות סוטה פרק ג הל' יז: באותה שעה שתמות היא ימות הנואף שהשקה על ידו בכל מקום שהוא ויארע לו מאורעות שאירעו לה לצבות בטן ולנפיל ירך

² ה כת: ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע

ברכות לא: אם היתה עקרה נפקדת... דברי ר' ישמעאל א"ל רבי עקיבא ... אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח ... אחד יולדת שנים...

³ רמב"ם הלכות סוטה פרק ג הל' כב: סוטה ששתת והיתה טהורה ... ואם היה דרכה לילד בקושי תלד במהרה

^{4 4} דברים רבה ט טו: מפני מה אמרה תורה הבא עפר לסוטה. זכתה יוצא ממנה בן כאברהם אבינו, דכתיב ביה (בראשית יח) ואנכי עפר ואפר

⁵ לב אליהו דף ר"פ

⁶ בגמ' נדרים ב ע"ב כתוב שבועה הוא כשעושה על עצמו איסור לחפץ משא"כ בנדר שהוא איסור חפץ על עצמו. ואע"פ שהאחרונים מפלפלים מהוא הדין בנזיר, הרי מוסכם שכל העובר על נזירות עובר ג"כ על כל דברו לנדר.

⁷ פסוק ז

⁸ עמוס ב יא: ואקים מבניכם לנביאים ומבחורכם לנזירים (עיין ברמב"ן)

שם משמואל [תר"ע]: ובזה נבין ענין נזיר שמעלתו גדולה עד מאוד, ... וקדושתו חמורה שאינו מטמא למתים ככה"ג, ומפורש בכתוב (עמוס ב') ואקח מבניכם לנביאים ומבחורכם לנזירים, הרי שגדלה מעלתם של נזירים ממעלת נביאים ולזה נאמר מבחורכם ממובחרים שבכם.

⁹ שם משמואל [תר"ע]: ונאמר בו כי יפליא שמגיע לפלא עליון ומדת פלא עליון ידוע

ועיין מה שכתב האור גדליהו (ריש ס' ג) בזה

¹⁰ במדבר, ו ה: כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו

¹¹ ספורנו, שם: תער לא יעבור על ראשו. ובזה ישליך אחרי גוו כל מחשבת יופי ותיקון שער.

производят из винограда¹. Он должен быть святым человеком², отказавшимся от каких бы то ни было чувственных и земных страстей³ или нечистоты⁴.

Нечистота соты необычна. Это единственный вид тумы, от которого можно очиститься непосредственно с помощью нес (единственная заповедь в Торе, зависящая от чуда) – воздействием горькой воды на живот женщины, если она виновна в прелюбодеянии⁵. Требуется чудо, т.е. прямое вмешательство Всевышнего, чтобы восстановить отношения между этими супругами (и потому процедура «срабатывает» только тогда, когда еврейский народ находится на высоком духовном уровне, а муж этой женщины чист)⁶. Эту единственную заповедь Всевышний выбрал, чтобы даровать еврейскому народу столь великий дар как Его прямое проявление в решении одной из человеческих проблем⁷. Идея шалом баит так значительна, что проходит по всем уровням алахи. Приведем исторические слова Рамбама (сказанные на основании мнения мудрецов):

רמב"ם הלכות חנוכה פרק ד: היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם הנמחק לעשות שלום בין איש לאשתו⁸. גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר (משלי ג') דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

¹ ו ג: מייך ושכר יזיר חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים חים ויבשים לא יאכל: (ד) כל ימי נורו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל:

² ספורנו ו ה: יופי ותקון שער. קדוש יהיה. נבדל מן התאוות החמריות:

³ רבינו בחיי, ו ב: וע"ד הפשט הוזהר הנזיר מן היין כי כל הנמשך אחריו נמשך אחר תאוות והוא מביא לידי חטאים ומכשולים רבים, ונצטוו בגדול שער לפי שמוליד הדאגה, ויהיה בו נכנע בעבודת הש"י בהיותו מנוול בשערו ויהיה נזהר מהמתורות המנוולים אותו, כי כן שער מותר הטבע באדם מהעשנים הנולדים בגוף, וזהו לשון יפליא יעשה דבר פלא כי רוב העולם הולכין אחר תאוותם וזה פורש מהתאוות, וזהו לשון נזיר מלשון (ויקרא כב) וינורו מקדשי בני ישראל, שהוא לשון הפרשה:

⁴ ו ו: כל ימי הזירו לדי' על נפש מת לא יבא:

⁵ רמב"ן ו כ: אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה

⁶ רמב"ם הלכות סוטה פרק ג הל' יז: וכל הדברים האלו בשלא חטא הבעל מעולם אבל אם בעל בעילה של איסור אין המים בודקין את אשתו כמו שבארנו:

(יח) ואם עבר והשקה את אשתו הרי זה מוסיף על חטאתו פשע שגורם לשם המפורש שימחה במים לבטלה ומוציא לעז על מי סוטה שאשתו אומרת לאחרות שזינת ולא בדקו בה המים והיא לא תדע שמעשי הבעל גרמו:

(יט) לפיכך משרבו המנאפים בגלוי בבית שני בטלו הסנהדרין את מי המרים וסמכו על הכתוב בקבלה (הושע ד' י"ד) לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה:

רמב"ן ה כ: אמרו (סוטה מז): ונקא האיש מעון, בזמן שהאיש מנוקה מעון מים בודקין את אשתו, אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו והנקיון הוא, שלא בא עליה משקנא לה ונסתרה ויש מפרשים, שאם בעל הבעל שום בעילה אסורה כל ימיו אין המים בודקין אותה והעולה מן ההלכה (שם), שאפילו היו בניו ובנותיו נואפים ולא כהה בס לא היו בודקין והכלל, שהוא נס וכבוד לישראל:

⁷ ספר החינוך - מצוה ששה: שורש מצוה זו נגלה לכל רואי השמש שהוא שבח גדול באומה להיות לנו תחבולה להוציא מתוך לבבנו החשד בנשותינו ולדעת באמת אם זינתה האשה תחת בעלה או לא זינתה, מה שאי אפשר לכל גוי וממלכה להיות ביניהם כן, ועליהן נאמר [משלי ל', כ'] אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און, כי מי יגלה על בנותיהם כי תזנינה ועל כלותיהם כי תנאפנה. ועמנו נתקדש בכל דבר שבקדושה, ונתן לנו האל מופת לדעת ענין זה הנעלם משאר העמים, ומתוך כך תתרבה בין איש לאשתו אהבה ושלום שלם וזרענו יהיה קדוש. ומה אאריך עוד בפרטי ענינים אלה, והכל נגלה בלב כל מכין. ולכן בהיות טעם הענין נס באומתנו וכבוד גדול להם, פסק משעה שנתקלקלו בעבירות, כמו שאמרו זכרונם לברכה [סוטה מ"ז ע"א] משרבו הנואפים פסקו מי סוטה, שנאמר [הושע ד', י"ד] לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה וגו', ופירוש הכתוב לומר שלא יעשה להם הנס הגדול הזה להיות המים בודקין את האשה אם זינתה:

⁸ ע"פ המדרש רבה פ"י-יא

Так, помимо чуда, Б-г участвует в сохранении брака и другим путем – соглашаясь, чтобы Его Имя было стерто ради мира между супругами¹. Уничтожение Имени Всевышнего, говорит Маараль, не приводит к исчезновению Шехины. Напротив, поскольку целью здесь является воссоединение мужа и жены, Шехина фактически укрепляется. Это действие допускается только с разрешения величайших мудрецов поколения: лишь Великий Санедрин вправе разрешить применение воды соты².

Таким образом, сота становится серьезным уроком о значении еврейского дома, а не отталкивающей историей распутницы. Как таковая, процедура сота «работает» только в том случае, если еврейский народ находится на подобающем ему высоком уровне святости³. Только тогда происходит это исключительное проявление Б-жественного Провидения в отношении Махане Исраэль.

Семья – основная единица еврейского народа⁴ и любой цивилизации вообще. Вот почему рабейну Иона настаивает, чтобы во всех общинах имелись деятельные консультанты по вопросам брака, что позволит обеспечить семейный мир в каждом доме⁵. Брак – единственная структура, которую алаха санкционирует как предназначенную для рождения потомства⁶. Это единственная известная нам система, обеспечивающая воспитание детей не только послушно принимающими, но страстно стремящимися облачиться в великолепные одеяния Торы и мицвот. То, что дом называют малым Храмом, – не просто красивая фраза, дом действительно подобен Храму в том, что способен привести в мир Шехину. И над всем этим нависает угроза, когда у мужа возникают подозрения в неверности жены. Если на самом деле она виновна не более чем в תתן с человеком, с которым, согласно предупреждению мужа, она не должна уединяться, имеет смысл стереть Имя Б-га и привлечь Всевышнего к спасению этого брака.

В сущности, смысл заповеди сота – в соединении. Иудаизм говорит «нет» безбрачию и «да» – браку, а значит – потомству и продолжению жизни. Опасность ситуации соты – движение страсти в неверном направлении. Эта заповедь учит не воздержанию, а верной направленности страстей. И женщина, и ее муж должны желать процедуры сота именно ради этого⁷. Предпосылкой здесь, в известном смысле, является стремление воссоединиться и продолжить совместную жизнь в святости⁸.

¹ ה' כג: וכתב את האלות האלה ... ומחה אל מי המרים

² סוטה ז ע"ב

³ רמב"ן ו' כ: שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל בהיותם רובם עושים רצונו של מקום וכו' שיהיו ראויים להשרות שכנה בתוכם

⁴ Когда Яаков спускается в Египет с семьюдесятью душами, потомки которых потом образуют еврейский народ, Тора (Шмот, 1:1) говорит о них: איש וביתו – человек и его дом. Только дом, в конечном счете, может произвести народ.

⁵ רבינו יונה, אגרת התשובה אות יד: וחייבים ישראל לברור אנשים שיטילו שלום בין איש ואשתו ובין אדם לחברו ... שידועים לפייס ולרצות בני אדם.

⁶ חינוך (מצוה א') משרשי מצוה זו, כדי שיהיה העולם מיושב, שהשם ברוך הוא חפץ בישובו, כדכתיב [ישע' מ"ה, י"ח] לא תהו בראה לשבת יצרה. והיא מצוה גדולה שבסיבתה מתקיימות כל המצות בעולם, כי לבני אדם ניתנו ולא למלאכי השרת.

⁷ אם האשה לא רצתה, בעלה חייב לגרשה בלי כתובה

⁸ דסוטה עד שתשתה אסורה לבעלה

Смысл заповеди о назире кажется прямо противоположным: заповедь словно бы одобряет отказ от земных радостей как образец святости.

Назир воздерживается от вина, а значит, его разум всегда ясен и назир никогда не теряет контроля над собой¹. Отращивание волос (и сбривание их полностью – в конце) лишает его естественной красоты (нормальных, ухоженных волос²), внушая смирение³. Удаление от тумат мет гарантирует, что его сердце остается чистым и безупречным, а значит, на пути его мудрости не возникает никаких препятствий⁴.

Назир надеется достичь такого уровня контроля над своими страстями, какой был у Первого человека до грехопадения. Но в состоянии обета назир остается не навсегда. В конце срока он должен оставить свой незирут и вернуться в мир⁵. При этом он должен искупить «зазор» между состоянием незирута и обычным состоянием. Он должен принести корбан хатат⁶. Есть мнение, что жертвоприношение необходимо потому, что он отказался от того, что разрешено ему Всевышним⁷. Отказ для восстановления самоконтроля, предпринятый как духовное упражнение (или на ограниченное время) – это позволительно. Человек, добровольно принявший на себя пост, потому что у него проблемы с едой, вполне может быть святым⁸, если потом

¹ שם משמואל [תר"ע]: אך לבוא לזו המעלה א"א כי אם בסור מן הדבר שהוא היפוך לו. כי הנה יין שרשו בינה, רק כשיורד למטה מטה מתגשם ומשחית את הדעת ומגלה הנסתרות שבלב כמ"ש ז"ל (עירובין ס"ה). נכנס יין יצא סוד, וע"כ בשפורש א"ע מן היין בא לעומתו בקדושה לשורש היין שהוא **בינה**.

² של"ה

³ שם משמואל שם: והמצוה השני' שבנזיר היא תגלחת כמ"ש ותער לא יעבור על ראשו, ובש"ס נדרים ט' ע"ב רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי ופחו עלי יצרי וביקש לטורדני מן העולם אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך וכו' העבודה שאגלחך לשמים וכו', הרי שנוזר הוא שפורש א"ע מגאות, וע"כ בא לעומתו בקדושה שהיא **ענוה** למעלה מבחלי חכמה וכמ"ש ז"ל (ירושלמי שבת פ"א ה"ג) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשה ענוה עקב לסולייתה, וזה שמסיים הש"ס שם עליך הכתוב אומר איש כי יפליא וגו', וע"כ נקדשו אצלו השערות שעל הגלגולת המקיף על המוח. והבן.

⁴ שם משמואל שם: המצוה השלישית של נזיר היא לפרוש מטומאת מת והנה כתיב (איוב ד') ימותו ולא בחכמה, וההיפוך (קהלת ז') החכמה תחלי בעלי, וע"כ במה שפורש א"ע מטומאת המת שממנה באים לאדם עצלות ומרה שחורה וטמטום הלב, בא לעומתו בקדושה בבחלי **חכמה** שממנה בא אל החיות בעבודת השי"ת כדכתיב החכמה תחלי בעלי, והבן כ"ז:

⁵ של"ה

⁶ ו יד: והקריב את קרבנו לד' כבש בן שנתו תמים אחד לעלה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים תענית יא ע"א: רב אלעזר הקפר ברבי אומר מה תלמוד לומר וכפר עליו מאשר חטא על נפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים קל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה.

⁸ תענית יא ע"א: אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא (והגמ' אומר שהוא כרב אלעזר הקפר שהבאנו באות הקודם) ... ר' אלעזר אומר נקרא קדוש שנאמר קדש יהיה גדל פרע שער ומה זה שלא צער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה (וממשיך הגמ': ולשמואל הא איקרי קדוש ההוא אגידול פרע קאי ולר' אלעזר הא נקרא חוטא ההוא דסאוב נפשיה)

ואע"פ שזמה רואים שיש מחלוקת אמורעים בדבר מ"מ ההבדל בין שמואל ור' אליעזר קטן מאד:

1. בנוגע לשמואל: כתבו התוס' ד"ה אמר שמואל שאפילו שמואל מסכים שמצוה לעשות תענית מ"מ עבירה לצער את עצמו ומ"מ המצוה שהוא עושה התענית גדול יותר מן העבירה ממה שהוא מצער נפשו

2. בנוגע לר' אלעזר: כתב הגמ' בדף יא ע"ב שר' אלעזר מסכים שהמתענה הוא חוטא עם זה מזיר לבריאותו או עם הוא מפסיד מלמודו (אם הוא ת"ח) או מעבודת ד' שלו באיזה אופן או אם הוא מלמד תינוקות. ונפסק להלכה בשו"ע ס' תקעא ס' א ובביאור הלכה מביא מהשל"ה בשם החרדים שכל מה שתמצא בסיגופים כו' לא נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה וכתב הספר חפץ חיים שהיום כולנו חלשים בדבר זה ובמ"ב (תקעא ס' א) רק התיר מי שיש לו צרך לכפרה על חטא אבל בביאור הלכה הביא הח"א שעדיף שיוסיף ללימוד תורה שלו וימעט באכילתו ע"ש עוד. ועוד כתב המ"ב (ס"א שם): וכתבו ספרי המוסר דאם באמצע אכילתו בעוד שהוא מתאוה לאכל מושך ידו ממנו זה נחשב ג"כ לסיגוף ומתכפרים עונותיו וגו' ושם

возвращается к золотой середине. Мы постимся в Иом-Кипур, отказываемся от хлеба в Песах, от работы – в субботу, но все эти действия мы всегда воспринимаем в более широком контексте. Иом-Кипур – это только один день в году, Песах завершается в Шавуот заповеданным жертвоприношением двух хлебов, которые должны быть изготовлены именно из хамеца, а значение субботы определяется ее влиянием на ход всей недели. Все это, однако, не является только средством для достижения цели, все это обладает самостоятельной ценностью. Но все эти действия ограничены во времени и входят в определенный контекст. В барайте рава Пинхаса бен Яира, на которой основана книга «Месилат йешарим», присутствуют (отдаление, отказ, аскетизм) рассматривается как шаг на полпути к кдуше.

Урок соты намного более драматичен. Ее судьба, если она виновна, так ужасна именно потому, что ее поступок чрезвычайно важен для семейных отношений. Как уже сказано, Тора рассматривает ее грех как меила¹ – термин, означающий злоупотребление вещью, посвященной Храму. Реакцию мужа называют актом קנא². קנא происходит от слова קנה и указывает на исключительность, которая должна присутствовать в отношениях между мужем и женой. Отношения между ними настолько святы, что женщина не может делить себя с кем-либо еще³. Нарушение ее запрещенности другому мужчине расценивается как состояние нечистоты⁴.

Если женщина невиновна, получаемое ею благословение⁵ является окончательным свидетельством в решении данного вопроса. Одни и те же воды хесед могут превратиться в проклятие, а могут – в благословение⁶. Но произойти это может лишь тогда, когда еврейский народ находится на самом высоком духовном уровне, который достоин такого чуда⁷. Сила этой женщины – это ее слабость, потому что ее страстное влечение к мужчине должно быть направлено исключительно на мужа. Возможно, поэтому именно из заповеди о соте мы выводим урок, что замужняя женщина должна покрывать волосы. С этим же связан урок, который мы извлекаем из

ממשך: וראיתי כתוספות בספר אחד שכשאדם רוצה להתנדב תענית טוב יותר שיקבל תענית מן הדבור ממה שיקבל עליו מן האכילה וכן כתב כמה פעמים בספר חפץ חיים.

¹ה (יב) דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל:

²ה (יד) ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והוא נטמאה או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה:

³Рав Ш. Гирш: Заявить свое право на что-то, потребовать чего-то как принадлежащего по праву.

⁴ה (יד) והוא נטמאה

⁵ה כח: ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונורעה זרע

רש"י: אם היתה יולדת בצער תלד בריוח אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים (סוטה כו)

⁶מכתב מאליהו ח"ג דף 196: מצינו שהסוטה נבדקת על ידי מים קדושים. וצריך עיון, כי הלא מים רומזים בכל מקום לשפע וחסד, וכל שכן מים קדושים! אכן הסוטה בקלקולה מהפכת את החסד לדין, כאמרם ז"ל "רשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין" (סוכה יב) ... וזהו בחינת המים המרים ... ולחזק ענין זה, קודם שמשקים אותה את המים, מוחקים לתוכם שם הוי"ה וגו'

⁷רמב"ן ה כ: והנה אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה, שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל בהיותם רובם עושים רצונו של מקום, כי חפץ למען צדקו ליסר הנשים שלא תעשינה כזמת יתר העמים, ולנקות ישראל מן הממזרות שיהיו ראויים להשרות שכינה בתוכם ולפיכך פסק הענין הזה משעה שנתקלקלו בעבירות, כמו שאמרו (סוטה מז) משרבו הנואפים פסקו מי סוטה, שנאמר (הושע ד יד) לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו ועם הקדשות יזבחו ועם לא יבין ילבט ואין הכתוב אומר שתהיינה הנשים הנואפות פטורות מן העון בעבור שבעליהן נואפים, רק שלא יעשה בהן הנס הגדול הזה שהוא נעשה להם לכבודם ולהיותם עם קדוש, והם לא יבינו בטובה הזאת ולא יחפצו בה, וזהו שאמר "ועם לא יבין ילבט", כלומר ילכד בסכלותו וכן ואויל שפתים ילבט (משלי י ח), תרגם המתרגם הירושלמי, וסכלא בספותיה מתאחד:

פאקטא, צו וו דער סוטה זאל זיין אונטער דער ערד פון דעם הייליגן הייליגן טעמפל¹. ווען זי איז שולדיג, וועט זי זיך אריבערלאזן צו אש. ווען זי איז אריין, וועט זי זיך אריבערלאזן צו אש, ווען זי איז אריין, וועט זי זיך אריבערלאזן צו אש. ווען זי איז אריין, וועט זי זיך אריבערלאזן צו אש. ווען זי איז אריין, וועט זי זיך אריבערלאזן צו אש.

מיי שילווח זאגט, אז די חכמים זענען אריין אין דעם ענין פון דער סוטה. ווען זי איז אריין, וועט זי זיך אריבערלאזן צו אש. ווען זי איז אריין, וועט זי זיך אריבערלאזן צו אש. ווען זי איז אריין, וועט זי זיך אריבערלאזן צו אש. ווען זי איז אריין, וועט זי זיך אריבערלאזן צו אש.

¹ ה"ז: ולקח הכהן מים קדשים בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים

² סוטה דף יז ע"א: אמר רבא מפני מה אמרה תורה הבא עפר לסוטה. זכתה, יוצא ממנה בן כאברהם אבינו דכתיב ביה עפר ואפר, לא זכתה תחזור לעפרא

³ מי שלוח ח"א עמ' קמה ד"ה איש איש כי תשטה אשתו: בתורה נאמר פרשת סוטה ואח"כ פרשת נזיר, ובגמ' מסודר נזיר קודם סוטה. הנה סוטה מורה שהאדם יביט בחסרונו ואח"כ יזיר עצמו ויעמוד על דברי תורה שצריך לו להגדיר בהם, ועל כרחך נכתב בתורה סוטה ואחר כך נזיר, כי באמת אין אדם עומד בדברי תורה אלא אם כן נכשל בהם (גיטין מג ע"א). אבל חכמינו ז"ל נקראו תורת אמת (רש"י משלי א ח), היינו שהם אהבים לאדם וחפצים בטובו, סדרו נזיר קודם סוטה, היינו שאדם יזיר עצמו בתחילה טרם שיכשל בדברי תורה, ויהיה די לו בזה שיתבונן בפרשת סוטה הנאמר בתורה ומדברי תורה יבין באיזה דבר צריך לשמור ולא על ידי כשלון.